

SAKSBEHANDLER

Inger Johanne Rystad, Olaf Sverre Berntsen

VÅR REF.
10/02537-27

DERES REF.

ARK. P - Plansaker

432 Harstad kom. - Tr

INNVALGSTELEFON

DERES DATO

VÅR DATO
22.06.2015

TELEFAKS

+47 22 94 04 04

postmottak@ra.no

www.riksantikvaren.no

Se mottakerliste

KOPI

OMRÅDET AUSTNES-FINNTÅGA-KALKÅSEN-RAMNFLØYA, GNR. 126, BNR. 29 OG DELER AV GNR.126, BNR. 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 30, HARSTAD KOMMUNE - VEDTAK OM OMRÅDEFREDNING MED HJEMMEL I LOV OM KULTURMINNER (KML) § 19 JF. § 22

Vi viser til tidligere utsendt fredningsforslag for området Austnes-Finntåga-Kalkåsen-Ramnfløya datert 20.03.13 som har vært på høring hos berørte parter og instanser.

Området har en unik kombinasjon av urørt landskap med nasjonalt viktige automatisk fredete kulturminner som steinaldertuftefelt, gravfelt, boplasser og spor etter førreformatorisk jordbruk. Dette er et kulturlandskap med stor tidsdybde, stort mangfold av kulturminner fra førhistorisk tid og vesentlige landskapsverdier, som i dag er et mye brukt turområde. Det er viktig å sikre virkningen og opplevelsen av de automatisk fredete kulturminnene innenfor dette området, som er et av de siste sammenhengende førhistoriske kystkulturlandskapene i Sør-Troms uten iøyenfallende elementer fra vår egen tid.

Riksantikvaren fatter følgende vedtak:

VEDTAK:

Med hjemmel i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 19 jf. § 22, freder Riksantikvaren gnr. 126, bnr. 29 og deler av gnr. 126, bnr. 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 30 på Bjarkøya i Harstad kommune, jf. vedlagte fredningskart.

Omfanget av fredningen

Fredningen etter § 19 omfatter området rundt boplassen fra yngre steinalder og gravrøysene og rydningsrøysene fra jernalder på sørøstsiden av Bjarkøya. Disse kulturminnene er automatisk fredet i medhold av lov om kulturminner (kml) § 4 bokstav a, c og j og er avmerket på vedlagte kart.

Området utgjør ca. 793 dekar/792871m². I sør starter områdefredningen 80 meter vest for Kjegla, forbi Litjeklubben, Støttersmyrneset og avsluttes 50 meter sør for Finntåga i nord. Langs hele denne kyststripa går det et belte på 100 meter ut i havet som også er inkludert i områdefredningen. Fra Finntåga går grensen vestover ved foten av Kalkåsen og opp til det nordligste punktet i områdefredningen som er sørenden av Åsemyra.

1907

Deretter vender grensen sørover langs en sti som fører opp til eidet som skiller innerste og ytterste del av Kalkåsen. Grensen går videre sørvestover langs fjellfoten bak stien i overkant av de oppdyrkede feltene på Austnes og bort til Ramnfløya og Pålbrøstet som er det vestligste punktet innenfor områdefredningen. Fra Pålbrøstet går grensen nede ved foten av ura under Ramnfløya og følger et steingjerde over gården Austnes og nedover langs jordene like vest for Kjegla. Like før steingjerdet går ned til sjøen, går grensen et lite stykke vestover og inkluderer et område nede ved sjøen med rullestein og ur som ikke tidligere har vært dyrka opp.

Ramnfløya og ytterste del av Kalkåsen er med i områdefredningen da de utgjør sentrale landskapstrekk og danner bakveggen i landskapet.

Avgrensningen av fredningsområdet er markert på kartet.

Følgende automatisk freda kulturminner er registrert innenfor fredningsområdet, jf. kulturminnedatabasen «Askeladden»

Id 72557: Boplass fra yngre steinalder bestående av 14 enkeltminner.

Id 148343: Gravrøys på Kjegla.

Id 77035: Gravfelt med 7 enkeltminner på Litjeklubben.

Id 74662: Gravfelt med 5 enkeltminner på Litjeklubben.

Id 66026: Gravrøys ca. 70 m sør-øst for Støttersmyra.

Id 138399: Grop knyttet til forhistorisk bosetning ved Støttersmyra.

Id 149470: Gravrøys vest for Salttønna.

Id 138393: flere hauger knyttet til forhistorisk bosetning og ei hustuft like nord for Kalkåsen.

Id 138392: Grop knyttet til forhistorisk bosetning som ligger på eidet bak ytterste del av Kalkåsen.

Id 28830: Gravrøys på Ramnfløya.

Id 18800: Gravfelt med 4 enkeltminner sør for Ramnfløya. Gravfeltet ligger i ura på plataet inntil foten av Ramnfløya.

Id 155062: felt med rydningsrøyser, nord for den dyrka marka på Austnes.

Fredningsformål

Formålet med fredningen er å sikre de automatisk fredete kulturminnene innenfor fredningsområdet som del av det uberørte landskapet de ligger i og som kilde til kunnskap og opplevelse, samtidig som deres vitenskapelige kildeverdi sikres for fremtiden.

Fredningsbestemmelser

Fredningsbestemmelsene er utformet i samsvar med fredningens formål og gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om områdefredning og automatisk fredete kulturminner og forskrift om faglig ansvarsfordeling mv. etter kulturminneloven.

I

Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller virksomhet som kan forandre området karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Dette gjelder alle former for bebyggelse, inkludert oppsetting av campingvogner, inngrep så som uttak eller påføring av masser, fjerning av fjære- og rullestein, planering, anlegg eller utvidelse av veier eller parkeringsplasser, nydyrking, endring av beplantning eller andre landskapsinngrep, grøfting, motorisert ferdsel, oppsetting av gjerder eller skilt, tiltak i sjø, lagring av søppel og annet materiell, fremføring av ledninger, samt fradeling eller bortfeste av grunn til slik virksomhet. Opplistingen er ikke uttømmende.

Fredningen er ikke til hinder for:

- a) Beite innenfor området
- b) Ikke-motorisert ferdsel, som sykling på eksisterende skogsveier
- c) Bruk av landbruksmaskiner for dyrking i etablerte innmarksområder på Austnes og på de eksisterende landbruksvegene
- d) Næringsmessig uttak av ved/trevirke etter nærmere avtale med kulturminnemyndigheten om gjennomføring av tiltaket
- e) Bruk av landbruksmaskiner på eksisterende skogsveier for skjøtsel av skog og for uttak av ved/trevirke

- f) *Bruk av snøscooter på snødekt mark for uttak av ved/trevirke*
- g) *Periodisk skjøtsel, vedlikehold og skilting for å oppfylle formålet med fredningen*

II

Skjøtselsplan

Troms fylkeskommune skal utarbeide skjøtselsplaner som dekker fredningsområdet. Skjøtselsplanene skal forelegges Riksantikvaren.

Følger av fredningen

Riksantikvaren har kommet til at det er faglig viktig av nasjonale hensyn å sikre opplevelsen av dette helt unike kulturminneområdet med en relativt omfattende områdefredning etter kulturminneloven § 19. Det forhindrer ikke at det unntaksvis innenfor vernesonen kan være aktuelt å tillate tiltak som ikke er skjemmende for opplevelsen av dette helhetlige uberørte området. En områdefredning er etter direktoratets syn nødvendig for å sikre seg at eventuelle tiltak i vernesonen underordner og tilpasser seg de viktige kulturminneverdiene.

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse/dispensasjon for å sette i gang alle typer tiltak som går utover skjøtsel/vedlikehold og som ellers ikke er særskilt tillatt etter fredningsbestemmelsene pkt. I. Søknad om dispensasjon skal sendes kulturminnemyndigheten som avgjør om tiltaket kan iverksettes, evt. på visse vilkår. Oppstår det tvil om hva som anses som skjøtsel/vedlikehold, skal kulturminnemyndigheten kontaktes.

I medhold av kulturminneloven § 19 tredje ledd kan departementet i særlige tilfeller gi dispensasjon fra fredningen og fredningsbestemmelsene for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep i det fredete området. Dispensasjonsmyndigheten er i henhold til forskrift om faglig ansvarsfordeling mv etter kulturminneloven § 12 nr. 2 delegert til den enkelte fylkeskommune/Sametinget med Riksantikvaren som klageinstans. I denne saken er Troms fylkeskommune dispensasjonsmyndighet.

Automatisk fredete kulturminner

Når det gjelder behandlingen av de automatisk fredete kulturminnene vises det til kml §§ 3, 4, 6, 8, 9, 10 og 11 og fredningsbestemmelsene ovenfor.

I samsvar med § 1 nr. 2 i forskrift om faglig ansvarsfordeling mv etter kulturminneloven er førstelinjeansvaret for forvaltning av automatisk fredete kulturminner lagt til den enkelte fylkeskommune/Sametinget. I denne saken er forvaltningsansvaret tillagt Troms fylkeskommune. Samarbeidsplikten i forskriften § 3 gjelder også i disse sakene.

Riksantikvaren er dispensasjonsmyndighet for de automatisk fredete kulturminnene innenfor fredningsområdet jf. forskriften § 1 nr. 1.

Riksantikvarens myndighet

Det følger av kulturminneloven § 19 at departementet kan frede et område rundt et fredet kulturminne så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet eller for å beskytte vitenskapelige interesser som knytter seg til det. Myndigheten til å fatte vedtak om fredning og forby eller på annen måte regulere

enhver virksomhet og ferdsel i fredningsområdet som er egnet til å motvirke formålet med fredningen, er delegert fra Klima- og miljødepartementet til Riksantikvaren, jf. forskrift om faglig ansvarsfordeling mv etter kulturminneloven § 12 nr.1.

Beskrivelse av kulturminnene

De automatisk fredete kulturminnene innenfor områdefredningen har stor tidsdybde og variasjon, og viser hvordan området til ulik tid har hatt betydning som boplass og aktivitetsområde, tidlig jordbruksområde og gravplass. Området har hatt en strategisk beliggenhet mot leia utenfor. Det går også en eldre ferdselsåre, Nordvegen, gjennom fredningsområdet mellom Austnes mot Nergårdshamn.

I området finnes det hustufter fra steinalder og jernalder, samt gravrøyser fra jernalder som viser variasjon i alder, form og plassering. Fra jernalderen finner en også rydningsrøyser, groper og hauger som kan være tilknyttet tidlig landbruk og utmarksbruk. Det ser ut som om strekningen fra Austnes til Nergården ikke har vært bebodd i jernalderen og opp til nyere tid, og at dette området har vært et sted hvor de har gravlagt sine døde i førhistorisk tid.

Topografi og hver enkelt lokalitet er beskrevet nærmere i dokumentasjonsvedlegget som følger fredningsvedtaket.

Eiendomsforhold og reguleringsmessig status

Det er følgende grunneiere i området:

Gnr.126, bnr. 1 - Sylvi Kristoffersen.

Gnr.126, bnr. 2 - Dag Nerbøvik.

Gnr.126, bnr 4 - Magnor Johan Granås.

Gnr.126, bnr 3, 9 - Tor Harald Gravdahl.

Gnr.126, bnr 3, 9 - Lisbeth Gyltnes.

Gnr.126, bnr. 7, 30 - Anne Karin Johansen.

Gnr.126, bnr. 8 - Jan-Kåre Edvardsen.

Gnr.126, bnr. 29 - Jann-Olav Bordevich.

Det foreligger en reguleringsplan omfattende 10 hytte- og nausttomter innenfor gnr. 126, bnr. 7 og gnr. 126, bnr. 29, stadfestet 02.07.87 av Fylkesmannen i Troms. Det resterende området er i gjeldende kommuneplan avsatt til landbruk, natur og friluftsområde (LNF).

Bakgrunn for fredningen

Området har en unik kombinasjon av urørt landskap med nasjonalt viktige automatisk fredete kulturminner som steinaldertuftfelt, gravfelt, boplasser og spor etter førreformatorisk jordbruk. Dette er et kulturlandskap med stor tidsdybde, stort mangfold av kulturminner fra førhistorisk tid og vesentlige landskapsverdier, som i dag er et mye brukt turområde. Det er viktig å sikre dette området som et av de siste sammenhengende førhistoriske kystkulturlandskapene i Sør-Troms.

Det store gravfeltet på Litjeklubben er under utbyggingspress pga. reguleringsplanen fra 1987 som i dag ikke er i tråd med nasjonale verneprinsipper. Gjennom sin inntreden i Harstad kommune er Bjarkøya i ferd med å bli hytteområde for byene og tettstedene i Sør-Tromsregionen. Troms fylkeskommune ønsket å sikre de nasjonale kulturminneinteressene i området og gikk til midlertidig fredning 12.02.10.

Brukerinteresser

Fremtidig bruk av området må være i samsvar med formålet og bestemmelsene i fredningsvedtaket.

Land- og skogbruk

Det foreslåtte fredningsområdet utgjør ca. 793 dekar. Av dette er store deler skog, og plantefeltet av gran utgjør omlag 150-160 dekar i følge landbruksavdelingen hos Fylkesmannen i Troms.

Fredningen er ikke til hinder for skjøtsel av skogen og uttak av ved til eget bruk. Med tiden kan det bli aktuelt å høste av granfeltet nord i fredningsområdet.

Tre parseller ovenfor bebyggelsen på Austnes er dyrka jord på tilsammen 35 dekar på eiendommene gnr. 126 bnr. 7, bnr. 8 og bnr. 4.

Tidligere var området langs sjøen og opp mot skogen benyttet til beite, men det er ikke registrert husdyr på beite i fredningsområdet de seneste årene. Riksantikvaren er klar over at det kan oppstå behov for gjerde ved beite. Dette vil kunne løses med en dispensasjonssøknad til fylkeskommunen.

Jord- og skogbruksaktivitet må skje med nødvendig hensyn til de automatisk fredete kulturminnene. Næringsmessig uttak av ved/trevirke kan skje etter nærmere avtale med Troms fylkeskommune om gjennomføring av tiltaket.

Friluftsliv

Området er et attraktivt friluftsområde og har flere merkede, tilrettelagte turstier som brukes av både lokalbefolkning og besøkende. Området er også rikt på bær og sopp. Ferdsel og bruk av området som i dag vil kunne fortsette.

Forholdet til naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven (nml) trådte i kraft 1.7.2009.

I henhold til naturmangfoldloven § 7 skal prinsippene i lovens §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og det skal fremgå av beslutningen hvordan disse prinsippene er tatt hensyn til og vektlagt i vurderingen av saken.

Det legges til grunn at kunnskapsgrunnlaget for denne delen av Bjarkøya er begrenset, og i følge Fylkesmannen i Troms har det ikke vært gjennomført en systematisk registrering av de ulike naturtypene i tidligere Bjarkøy kommune. I Miljødirektoratets *Naturdatabase* er det ikke registrert data innenfor fredningsområdet. Det er heller ikke gjort registreringer i *Artsdatabasen*, *Artsportalen* eller i *Skog og landskap sin Miljøregistrering i skog*. Det er ikke kjent at det innenfor fredningsområdet er registrert planter, sopp eller insekter som står oppført på rødliste eller som er i faresonen.

Fredningsbestemmelsene gir ikke anledning til å gjøre vesentlige inngrep i området, men beiting, skjøtsel av skogen og uttak av ved til eget forbruk, samt fortsatt dyrking på teigene på Austnes er tillatt. Også næringsmessig uttak av ved eller trevirke kan skje etter nærmere avtale med Troms fylkeskommune for gjennomføring av tiltaket.

Etter Riksantikvarens vurdering vil ikke områdefredningen føre til en negativ utvikling for artene, og for noen naturtyper vil fredningen kunne bidra til en positiv utvikling jf. nml §§ 4 og 5. Fredningen vil ikke medføre noen økt belastning på økosystemet, naturtypene eller artene, og anses ikke for å ha negative konsekvenser for naturmangfoldet.

Prinsippet i nml § 10 om økosystemtilnærming og samlet belastning er dermed vurdert og tillagt vekt.

Riksantikvaren legger til grunn at selv om kunnskapsgrunnlaget er noe begrenset foreligger det nok kunnskap om effekten av fredningen til at føre var prinsippet ikke får vekt i denne saken jf. nml § 9.

Redegjørelse for saksgangen

Deler av gnr. 125, bnr.1, 2, 12, 22, 24 og deler av gnr. 126, bnr. 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, og hele gnr.126, bnr. 16, 26 og 29 ble midlertidig fredet jf. kml § 22. nr. 4 ved vedtak av 12.02.10 fra Troms fylkeskommune. Vedtaket var en følge av at det ble gitt rammetillatelse til hyttebygging innenfor området, og nær det store gravfeltet på Litleklubben. Den midlertidige fredningen ble påklaget til Riksantikvaren. Riksantikvaren behandlet klagen og avgjorde 22.12.10 at den midlertidige fredningen ble opprettholdt for gnr.126, bnr. 29, da trusselen relatert til hyttebygging bare gjaldt denne eiendommen. Den midlertidige fredningen for gnr. 125, bnr.1, 2, 12, 22, 24 og deler av gnr. 126, bnr. 1, 2, 3, 4, 7, 8, og hele gnr.126, bnr. 16, 26 og 29 ble opphevet.

Troms fylkeskommune varslet oppstart av områdefredning jf. kml § 19 til berørte grunneiere i brev av 25.11.10. Områdefredningen ble kunngjort i to aviser *Nordlys* og *Harstad Tidende* den 03.12.10. Frist for merknader ble først satt til 13.01.11, men ble utvidet til 11.02.11 etter forespørsel fra Bjarkøy kommune.

I forkant av kunngjøring og varsel hadde Troms fylkeskommune møte med Bjarkøy kommune (22.10.10), Fylkesmannen i Troms; Landbruksavdelingen (14.10.10) og Miljøvernavdelingen (21.10.10). På disse møtene orienterte fylkeskommunen om områdefredningen og ba om å få innspill tidlig i prosessen. Fylkeskommunen fikk et innspill fra Fylkesmannen i Troms, landbruksavdelingen datert 04.11.10. Fra Miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen ble det gitt innspill om naturmangfoldloven.

Den 06.01.11 arrangerte Troms fylkeskommune informasjonsmøte om områdefredningen i Harstad, og 07.01.11 hadde Troms fylkeskommune samme type informasjonsmøte på Bjarkøya. Den 23.03.11 hadde Troms fylkeskommune informasjonsmøte med planutvalget i daværende Bjarkøy kommune.

Det kom inn merknader til varsel om fredning fra Bjarkøy kommune, Brynjulf Lauritzen, grunneierne Svein-Ivar Klausen (gnr. 125, bnr. 1) Sylvi Kristoffersen (gnr. 126, bnr. 1), Magnor Granås (gnr. 126, bnr. 4), Jann-Olav Bordevich (gnr. 126, bnr. 29), advokatfirmaet FINN på vegne av Jan Kåre Edvardsen (gnr. 126, bnr. 8) samt landbruksavdelingen og miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen i Troms. Merknadene til varsel om fredning konsentrerte seg om grunneieres rettigheter, utnyttelse av området og reduksjon av fredningsområdet.

Troms fylkeskommune vurderte at det var behov for god medvirkning og dialog med berørte parter i det videre arbeidet og det ble opprettet en arbeidsgruppe som besto av representanter fra Bjarkøy kommune, grunneierne på deler av gnr. 125 og 126, Slegt- og historielaget og Bjarkøy vel- og idrettsforening og fra Troms fylkeskommune. Denne gruppen hadde to møter i løpet av 2011 og kom med nyttig informasjon og innspill om stedsnavn, bruken av området og innspill til bestemmelser.

Troms fylkeskommune arrangert en fellesbefaring for alle grunneiere, lag- og foreninger og andre interesserte 28.05.11. Det møtte opp 6 personer. Riksantikvaren var på befaring i området den 27.05.11. I tillegg har Riksantikvaren, representanter fra Bjarkøy kommune og grunneiere deltatt på befaring i september/oktober 2010.

I arbeidet med fredningsforslaget har fredningsområdet blitt redusert med nesten en tredjedel av det som opprinnelig var varslet. Dette er gjort av Troms fylkeskommune på bakgrunn av de innspill som kom. Dette forholdet ble grunneiere og berørte parter informert om i brev fra Troms fylkeskommune av 22.11.11.

Troms fylkeskommune kunngjorde fredningsforslaget i Norsk Lysningsblad den 23.03.13. I avisene *Harstad Tidende* og *Nordlys* den 27.03.13 kunngjorde Troms fylkeskommune at fredningsforslaget var lagt ut til offentlig ettersyn i Harstad kommune og Troms fylkeskommune, jf. kml § 22 nr. 2 første ledd. Fredningsforslaget med vedlegg var også tilgjengelig på Troms fylkeskommunes nettsider, www.tromsfylke.no. Fredningsforslaget ble sendt ut på offentlig høring den 20.03.13 med en høringsfrist på 10 uker.

Det kom inn merknader til høringen fra Advokatfirmaet Finn på vegne av Jan Kåre Edvardsen (gnr. 126, bnr. 8), Jann-Olav Bordevich (gnr. 126, gnr. 9), Bjarkøy vel- og idrettsforening, Fylkesmannen i Troms og Harstad kommune. Høringsinnspillene konsentrerer seg særlig om fredningsomfanget, utnyttelsen av området, tvil om kulturminnernes verdi, fylkeskonservatorens habilitet og spørsmål om erstatning.

Fredningsforslaget med refererte og kommenterte uttalelser etter høring ble i samsvar med kulturminneloven § 22 nr. 3 oversendt til Harstad kommune til politisk behandling den 21.06.13 og behandlet i kommunestyret den 20.09.13. Kommunestyret uttalte blant annet at fredningen er for omfattende og gir grunneierne liten råderett over egne areal. Kommunens og andre merknader er referert og kommentert i vedlegg 1 i fylkeskommunens oversendelse til Riksantikvaren av 05.11.13.

Troms Fylkeskommune oversendte i brev av 05.11.13 til Riksantikvaren endelig forslag til vedtak om områdefredning av det aktuelle området.

Advokatfirmaet Finn sendte i brev av 16.12.13 på vegne av grunneier Jan-Kåre Edvardsen gnr. 126, bnr. 8 inn merknader til Riksantikvaren knyttet til Troms fylkeskommunes oversendelse av endelig forslag til områdefredning av 05.11.13. Det vises her til at merknadene som ble gitt ved offentlig ettersyn kun delvis er kommentert av fylkeskommunen. Det savnes begrunnelse for omfanget av fredningen. Det anføres forskjellsbehandling mellom grunneiere samt mellom grunneiere og næringsinteresser og at fredningsområdet ikke fremstår som urørt, ved å vise til sprengningsarbeid og hensetning av søppel innenfor fredningsområdet.

Advokatfirmaet Finn ber dessuten Riksantikvaren foreta en selvstendig vurdering av alle merknader fra Jan-Kåre Edvardsen. Det stilles videre spørsmål ved fylkeskonservatorens habilitet i fredningssaken.

Høringsuttalelser

I det følgende behandles høringsuttalelsene tematisk med Troms fylkeskommune og Riksantikvarens kommentarer under hvert enkelt tema.

1. Fredningens omfang

Jan Kåre Edvardsen (gnr. 126, bnr. 8) ved Advokatfirmaet Finn AS datert 27.05.13 påpeker bl.a. at kulturminnene er plassert i et relativt samlet område nær fergeleiet på Austnes og at det er ingen kulturminner i eller i nærheten av utmarkseiendommen til gnr. 126, bnr. 8. Det hevdes at det foreslåtte vedtaket går langt utover det som «er nødvendig» for å bevare kulturminnene jf. kml § 19. Fredningen fremstår som altfor omfattende med henblikk på at det ikke er avdekket kulturminner på utmarkseiendommen til Edvardsen. Det kreves derfor at området som foreslås fredet på gnr. 126, bnr. 8 reduseres betraktelig.

Troms fylkeskommune har bemerket til dette at området er redusert med nesten en tredjedel fra varsel om fredning til offentlig ettersyn. Fylkeskommunen viste videre til at det er registrert en gravrøys på gnr. 126, bnr. 8 (id 149470). De viste også til at det også er flere gravrøysler lengre nord for områdefredningen, noe som viser kontinuitet i plasseringen av graver langsetter strandsonen. Grensen for områdefredningen er satt der landskapsrommet endrer seg fra å være urørt av moderne inngrep til å være et mer kultivert landskapsrom med fritidsboliger, utfyllinger, steinsprengning og gressplener.

Jan Kåre Edvardsen ved Advokatfirmaet Finn AS har i brev av 16.12.2013 også kommentert Troms fylkeskommunes oversendelse av fredningsforslaget av 5.11.13 til Riksantikvaren. I tillegg til merknadene i brev av 27.05.13 hevdes det at fylkeskommunen ikke har begrunnet fredningens omfang i sine kommentarer utover å vise til at fredningsområdet er redusert med nesten en tredjedel fra opprinnelig forslag. Dette er uten betydning ettersom hele eiendommen til Edvardsen rammes av fredningen. Det fremstår som uforklarlig hvilken «kulturminnefaglig vurdering» som rent faktisk er foretatt vedrørende gnr. 126, bnr. 8. Det fremstår som bemerkelsesverdig at hele bnr. 8 må fredes når så mange av kulturminnene grenser opp til områder som ikke fredes. Det hevdes også at fylkeskommunens merknad om at «grensen for fredningsområdet er satt der landskapsrommet endrer seg fra å være urørt av moderne inngrep til et mer kultivert landskapsrom med fritidsboliger, utfyllinger, steinsprengning og gressplener», ikke kan være en riktig påstand.

Harstad kommune behandlet fredningsforslaget i Formannskapet 15.05.13 og i Kommunestyret 20.06.13 og sendte følgende høringsuttalelse til Troms fylkeskommune. Begge instanser fattet enstemmig vedtak hvor det heter at:

«Harstad kommune mener at den foreslåtte områdefredningen er for omfattende - Kommunen mener at en «punktfredning» med buffersoner vil bli et bedre alternativ enn områdefredningen. Dette vil gi grunneierne bedre råderett over egne areal enn ved en områdefredning»

Harstad kommunestyre behandlet fredningsforslaget med innkomne merknader 19.09.13 og fattet følgende vedtak:

«Harstad kommune opprettholder sitt tidligere vedtak fra 20.06.13 med punktfredning», som vil ivareta kulturminnene på en forsvarlig måte, samtidig som grunneiers rettigheter blir ivaretatt».

Troms fylkeskommune bemerker til dette at omfanget av fredningsområdet er redusert med nesten en tredjedel, blant annet som resultat av merknader fra grunneierne.

De bemerker videre at alle kulturminner eldre enn 1537 allerede er automatisk punktfredet med sikringssone etter kulturminneloven § 4 og § 6 og avmerket som enkeltminne eller lokalitet i den nasjonale kulturminnebasen «Askeladden».

Troms fylkeskommune bemerker at områdefredningen gjør at en sikrer at områdene mellom og rundt de ulike kulturminnene forblir inngrepsfrie, og at landskapet de ligger i ikke utsettes for tiltak som er i strid med kulturminnelovens bestemmelser om automatisk fredete kulturminner. Områdefredningen er en anskueliggjøring av hvilke hensyn som må tas innenfor området. Ferdsel og bruk av området som i dag, vil kunne fortsette.

Riksantikvarens kommentarer

Etter kulturminneloven § 19 kan departementet (delegert til Riksantikvaren) frede et område rundt et fredet kulturminne så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet, eller for å beskytte vitenskapelige interesser som knytter seg til det.

Fredningsgrensen er satt slik at tiltak utenfor denne vil ha begrenset påvirkning, og i liten grad vil virke skjemmende på de automatisk fredete kulturminnene innenfor fredningsområdet. Erfaringer fra andre områdefredninger tilsier at det er nødvendig å sikre tilstrekkelige områder rundt kulturminnene som ivaretar nettopp virkningen av kulturminnene i miljøet og gjør den forhistoriske konteksten «lesbar».

Riksantikvaren viser til at fredningsgrensen i nord er satt der det er en overgang mellom et tilnærmet uberørt landskap og et landskap som er mer kultivert med bebyggelse og moderne inngrep i form av vei og en hytte i skogen bak Horsevikvannet. En eventuell bygging av hytter /fritidsboliger mellom Finntåga og Støttermyrneset vil kunne bli svært synlig, ikke minst fra sjøen. I dag fremstår fredningsområdet som et helhetlig landskap rundt de automatisk fredete kulturminnene, særlig sett fra sjøen, men også fra ytterpunktene inn i fredningsområdet. Fra gravene på Litjeklubben i sør er det fritt utsyn i et enhetlig landskap langs kystlinjen, til enden av fredningsområdet i nord. Bygging innenfor fredningsområdet vil normalt virke skjemmende ved at det påvirker opplevelsen av de uberørte kulturminnene i området innenfor fredningsområdet. Det vil også medføre økt trafikk og økt fare for slitasje og skader på de sårbare kulturminnene. Tiltak innenfor området vil også kunne hindre og svekke allmennhetens opplevelse av kulturminnene i sine naturlige omgivelser. Riksantikvaren vil imidlertid ikke utelukke at mindre byggverk/tiltak innen vernesonen kan være mulig, så fremt tiltaket tilpasser seg til terrenget og vegetasjon, med en størrelse, utforming og

avstand til de automatisk fredete kulturminnene som gjør at tiltaket ikke er skjemmende for opplevelsen av kulturminnene. Med hensyn til kulturminnens kildeverdi, er det viktig at den kulturhistoriske landskapskonteksten de er en del av blir bevart. Riksantikvaren legger også vekt på at fredningsområdet er det eneste større området på Bjarkøya der et større antall kulturminner fra flere tidsperioder enda kan oppleves i et tilnærmet opprinnelig landskap. Det er også et av de siste sammenhengende førhistoriske kystkultur-landskapene i Sør-Troms. Forvaltningen av området og eventuell adgang til dispensasjon må underordne seg de unike kulturminnene i området.

De automatisk fredete kulturminnene innenfor fredningsområdet representerer, hva gjelder typer og antall, en svært viktig ressurs både regionalt og nasjonalt. Feltet med tufter fra yngre steinalder viser ulik utforming, sammensetning og størrelse. Som kilde til kunnskap om tidlige tiders bosetning innehar de stor verdi som grunnlag for å forstå tidsperiodens bosetningsmønster og bebyggelse. Gravhaugene representerer både med hensyn til beliggenhet, form og materialvalg viktige karaktertrekk ved gravskikken i jernalder. Generelt er gravhauger en av de få monumentale kulturminnetyper fra forhistorisk tid i Norge. Gravhaugene er tydelige markører i terrenget som kan fortelle om bruken av området, politiske prosesser, religiøse interesser og maktsamling i jernalderens Bjarkøy.

Riksantikvaren gjør oppmerksom på at det kan søkes om dispensasjon for eventuelle tiltak innenfor fredningsområdet, jf. kulturminneloven § 19, tredje ledd. Vedlagt følger til orientering Rundskriv av 27.09.2013 «*Enklere og raskere dispensasjonsbehandling av tiltak på byggverk, anlegg mv. fra nyere tid, områder og kulturmiljøer som er fredet i medhold av kulturminneloven*».

Riksantikvaren slutter seg for øvrig til fylkeskommunens kommentarer.

2. Forholdet til eksisterende reguleringsplan

Jan Kåre Edvardsen ved Advokatfirmaet Finn AS viser i brev 27.05.13 til Troms fylkeskommunes kommentar om at den aktuelle eiendommen er regulert til LNF-område i gjeldende kommuneplan, og at det derfor ikke er lagt til rette for hyttebygging i det aktuelle området. Advokatfirmaet Finn AS mener at dette ikke kan medføre riktighet da det i kommunens reguleringsplan er regulert inn 16 hyttetomter på utmarkseiendommen tilhørende gnr. 126, bnr. 7 som nå foreslås fredet.

Troms fylkeskommune opplyser at reguleringsplanen fra 1980-tallet er tatt med i gjeldene kommuneplan fra 1997-2007 i tidligere Bjarkøy kommune. Denne planen tillater 10 hytter og 10 naust. Fylkeskommunen har ved flere anledninger, påpekt at denne reguleringsplanen ikke er i tråd med nasjonale verneprinsipper. Den må utgå, da den er i direkte konflikt med automatisk fredete kulturminner. Fylkeskommunen har også i forbindelse med rulleringen av kommuneplanens arealdel for nye Harstad kommune gitt innspill om at reguleringsplanen må utgå. Resten av området som fredes er satt av til LNF-område gjennom gjeldende kommuneplan.

Riksantikvarens kommentarer

I Riksantikvarens avgjørelse av 22.12.10 i klagesaken på Troms fylkeskommunes vedtak om midlertidig områdefredning, gikk vi grundig inn i spørsmålet om man kan frede i strid med en gjeldende reguleringsplan. Inntil 1990 inneholdt kulturminne-

loven et forbud mot å frede i strid med reguleringsplaner (stadfestet etter februar 1979). Denne hindringen ble tatt ut ved lovendringen i 1990. Begrunnelsen for dette var at synet på hva som anses som fredningsverdig endrer seg over tid, og at verneinteresser ofte kan være mangelfullt utredet og vurdert i eldre reguleringsplaner Ot. prp. nr. 51 (1987-1988) *Om lov om endringer i plan- og bygningsloven m.fl. s. 35.*

Slik loven i dag lyder, legger den i utgangspunktet ingen begrensninger på hjemmelen til å frede i strid med gjeldende reguleringsplan.

I utgangspunktet skal det tungtveiende grunner til for å frede i strid med gjeldene reguleringsplan bl.a. av hensyn til den forutberegnelighet som må foreligge ved forvaltningens utøvelse av myndighet.

Gjeldende reguleringsplan er 27 år gammel. I løpet av denne tidsperioden har vernepolitikken utviklet seg mye med sterkere vektlegging på kulturhistoriske helheter og sammenhenger. Det er et mål at kulturminner skal kunne oppleves og formidles innenfor en mest mulig autentisk ramme. Etter Riksantikvarens vurdering er fylkeskommunens avveining mellom hensynet til klagers utbyggingsinteresser og hensynet til å opprettholde sammenhengen mellom de ulike kulturminnene og sikre lesbarheten av disse i sitt opprinnelige uberørte miljø, en riktig vektlegging ut fra dagens kulturminnepolitikk. Utbygging i dette området ville kunne true nasjonale kulturminneverdier. Det forhold at fylkeskommunen i flere sammenhenger har påpekt at reguleringsplanen ikke er i tråd med nasjonale verneprinsipper og må utgå, viser forutberegnelighet i utøvelse av kulturminnepolitikken fra fylkeskommunens side.

3. Kulturminnenes verdi

Jann-Olav Bordevich (gnr. 126 bnr. 29) bemerker i brev av 29.05.13 at NIKU og Tromsø museum ikke har samme vurdering av kulturminnene i området og viser til rapport fra NIKU i forbindelse med oppdragsrapportering ved utarbeidelse av kommuneplanenes arealdel for Bjarkøy og Harstad.

Troms fylkeskommune viser til at det i den aktuelle rapporten fra NIKU, fremheves at gravfeltet mellom Austnes mot Kalkåsen er blant de største i Troms fylke, og at gravene har særlig stor verdi da de ligger i et autentisk landskap. Gravfeltet langs sjøen er markert med rød farge, som betyr høyest skår av verneverdiene. I NIKUs vurdering av området gir de råd om å unngå nedbygging og gjengroing i strandsonen for å opprettholde sammenhengen mellom kulturminner, landskap og landskapsrom. Det vises videre til at arkeologer fra Tromsø museum og Riksantikvaren har vært på befaring i forbindelse med fredningsprosessen og det er stor enighet, om at kulturminnene og landskapet har stor verdi.

Riksantikvarens kommentarer

Riksantikvaren er enig med fylkeskommunen og anser gravrøysene fra jernalder og hustuftene fra yngre steinalder innenfor fredningsområdet som kulturminner av særlig nasjonal betydning. Kulturminnene har særlig stor verdi, da de befinner seg innenfor det eneste større området på Bjarkøya der kulturminner fra flere tidsperioder enda kan oppleves i et tilnærmet opprinnelig landskap.

4. Erstatning

Jann-Olav Bordevich bemerker i brev av 29.05 13 at han vil kreve eiendommen erstattet, enten etter takst eller ved makebytte mot annen tilsvarende tomt. Bordevich viser til tidligere merknader og vedlagte henvendelse til Fylkesrådet av 19.03.10 som bes inntatt i saken. Her opplyser Bordevich at han ikke har fått tilbud om erstatningstomt.

Troms fylkeskommune viser til at fylkeskommunen ikke har erstatningsplikt for ulemper grunneier måtte påføres som resultat av fredningen. Fylkeskommunen har tidligere informert grunneier om fremgangsmåte for å skaffe seg en alternativ tomt som ikke vil komme i konflikt med områdefredningen. En slik tomt må godkjennes av Harstad kommune.

Jan Kåre Edvardsen ved Advokatfirmaet Finn AS opplyser i brev av 27.05.13 til Troms fylkeskommune at som en følge av det økonomiske tapet som klienten vil komme til å lide ber de departementet vurdere om det skal avholdes forhåndsskjønn jf. kml § 26.

Harstad kommune. (kommunestyrevedtak 20.06.13) har følgende merknad: «*Dersom områdefredningen blir vedtatt med foreslått omfang, må det ytes erstatning til grunneierne. Det må likeledes utarbeides en plan for bruk av området, herunder også merking og rydding av areal og stier*».

Troms fylkeskommune viser til at en områdefredning i utgangspunktet ikke gir grunnlag for erstatning. I dette område vil grunneierne kunne fortsette med tradisjonell bruk, som beiting, vedhugst til eget bruk, og bærplukking. Større uttak av granskogen for salg vil kunne skje etter nærmere avtale med kulturminneforvaltningen. Det vil bli utarbeidet en skjøtelsesplan for området, der også merking av kulturminner og stier inngår. Grunneiere som mottar produksjonstilskudd vil kunne være berettiget til støtte fra Fylkesmannen under RMP-ordningen for skjøtsel av kulturminnene og oppsetting av gjerder gjennom SMIL-ordningen.

Saken ble behandlet i Harstad kommunestyre 19.09.13 og det ble fattet følgende vedtak «*Harstad kommunestyre opprettholder sitt tidligere vedtak av 20.06.13 som vil ivareta kulturminnene på en forsvarlig måte, samtidig som grunneiers rettigheter blir ivarettatt*»

Riksantikvarens kommentarer

Kulturminneloven har ingen bestemmelser om erstatning ved fredning av kulturminner. Imidlertid fremgår det indirekte av kml § 26 om forhåndsskjønn at erstatningsplikt kan bli aktuelt ved områdefredning etter kml § 19 og kulturmiljøfredning etter § 20 etter alminnelige rettsgrunnsetninger. Ved rådighetsinnskrenkning som følge av en områdefredning etter kml §19, er utgangspunktet at den enkelte grunneier må godta dette uten erstatning.

Forarbeidene til revisjonen av kulturminneloven i 2000 viser til at fredningen må innebære et vesentlig inngrep for at det skal bli aktuelt med erstatning. Hvorvidt inngrepet er vesentlig må bero på en totalvurdering. Vesentlighetsvurderingen må bygge på om tapet er vesentlig i forhold til eiendommens totale ressurser, og om det gjelder restriksjoner på igangværende bruk eller ønske om bruksendring. Dersom

fredningen medfører restriksjoner i fremtidige bruksendringer, gir det som regel ikke rett til erstatning. Hvis etablert bruk må forbys kan erstatningsplikt komme på tale. Grunneiers eller brukers interesse må i så fall være aktuell og ha en viss økonomisk betydning. Etter norsk rettspraksis har det ikke vært gitt erstatning ved fredning etter kulturminneloven.

Riksantikvaren er enig med fylkeskommunen i at fredningsbestemmelsene ikke griper inn i eksisterende bruk på en slik måte at det utløser rett til erstatning. De berørte grunneierne kan fortsette med tradisjonell bruk som f.eks. beiting, fortsatt dyrking av innmarksområder og vedhugst til eget og kommersiell bruk. Når det gjelder forventning om endret bruk, i dette tilfellet utbygging med hytter er dette ikke erstatningsbetingende verken etter loven eller rettspraksis.

Når det gjelder spørsmålet om makeskifte har ikke Riksantikvaren noen kommentarer, da dette blir et forhold mellom Bordevich, grunneier og eventuelt kommunen.

5. Fylkeskonservatorens habilitet i fredningssaken

Jann-Olav Bordevich (eier av gnr.126, bnr.29) fremholder i brev av 29.05.13 at fredningsforslaget er et resultat av fylkeskonservators personlige interesser i området. Han viser til tidligere merknader i saken og til sin henvendelse til Fylkesrådet av 19.03.10.

Jan-Kåre Edvardsen, (eier av gnr. 126, bnr. 8) ved Advokatfirmaet Finn AS tar i brev av 27.05.13 til fylkeskommunen også opp fylkeskonservatorens habilitet. Ut fra gjeldende saksforhold og regelverk fremstår det som meget sannsynlig at hun er inhabil, og at forholdet burde vært vurdert av fylkeskommunen. I brev av 16.12.13 til Riksantikvaren stilles også spørsmålstegn ved fylkeskonservatorens habilitet og Riksantikvaren bes å innhente den juridiske vurderingen fra Troms fylkeskommune.

Troms fylkeskommunes kommentarer

Til Bordevichs merknader hevder fylkeskommunen at påstanden er kommentert og tilbakevist tidligere. Fylkeskonservators habilitet er prøvd juridisk, og konklusjonen er at det ikke foreligger inhabilitet.

Riksantikvarens kommentarer

Riksantikvaren tok stilling til spørsmålet om fylkeskonservatoren var inhabil i klageavgjørelsen av 22.12.2010 på det midlertidige fredningsvedtaket av områdefredningen på Bjarkøya. Konklusjonen var at fylkeskonservatoren ikke var inhabil til å behandle saken, og på dette grunnlag kunne ikke det midlertidige fredningsvedtaket kjennes ugyldig. Habiliteten ble i denne saken vurdert i forhold til midlertidig fredning av gnr.126, bnr. 29. Selv om det i denne saken gjelder et større område som skal fredes og også nærmere fylkeskonservatorens fritidseiendom vil vurderingene i hovedsak være de samme. Vi legger til grunn at fylkeskonservatorens fritidsbolig ligger ca.1,4 km fra den nordlige grensen av områdefredningen. For at inhabilitet skal inntreffe etter forvaltningsloven § 6 annet ledd må det foreligge "særegne forhold" og dette forholdet må være "egnet til" å svekke tilliten til tjenestemannens upartiskhet. Det er altså ikke enhver interessetilknytning som fører til inhabilitet etter annet ledd. Det er i lovteksten gitt visse retningslinjer for vurderingen av om det foreligger slike særegne forhold. Det skal blant annet "legges

vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen han har nær personlig tilknytning til”.

Ved avgjørelsen må det særlig tas hensyn til hvor direkte interesse det er tale om, hvor stor økonomisk og praktisk betydning avgjørelsen vil kunne ha for fylkeskonservatoren i dette tilfelle, og om hun eller hennes nærmeste har særlig interesse i sakens utfall.

Som opplyst har fylkeskonservatoren en fritidseiendom ca. 1,4 kilometer fra nordenden av fredningsområdet. Riksantikvaren kan vanskelig se at en områdefredning som medfører forbud mot bygging av hytter så vidt langt unna innebærer en økonomisk og praktisk betydning for fylkeskonservatoren. Det at det ikke vil bli bygget hytter på disse tomtene kan nok ha en viss betydning når det gjelder ferdsel og aktivitet i området. Dette forhold oppfyller imidlertid ikke lovens krav om ”særlig” fordel for fylkeskonservatoren. Det vil i så fall være en indirekte avledet følge som vanskelig lar seg påvise i ettertid. Det samme gjelder en eventuelt økonomisk fordel. Slike indirekte følger er ikke forvaltningslovens inhabilitetsbestemmelser ment å ta høyde for. En kan også stille seg spørsmålet om hvilken reell betydning det kan ha for sakens utfall om fylkeskonservatoren hadde fratrudd i forberedelsen av saken for fylkesrådet. I denne saken er den sentrale vurderingen behovet for områdefredningen rundt viktige nasjonale arkeologiske kulturminner. En sentral begrunnelse for fredningen er økt press i området – særlig ønsket om å bygge hytter med hjemmel i reguleringsplanen. Ulempen for fylkeskonservatoren om det ble bygget flere hytter i området er ikke vurdert.

Bordevich hevder i sin høringsuttalelse at fylkeskonservatoren ut fra sine personlige interesser i saken i lang tid har arbeidet for at hyttebygging iht. stadfestet reguleringsplan ikke skulle skje i området. I forbindelse med klagesaksbehandlingen på den midlertidige fredningen og ut fra de opplysninger som nå foreligger i saken, har ikke Riksantikvaren grunnlag for å si at fylkeskonservatoren har utvist et engasjement som rammes av forvaltningsloven § 6 annet ledd. Vi legger til grunn at det ”engasjementet” som er utvist er et ledd i ordinær saksbehandling for å få opphevet en reguleringsplan som etter konservatorens skjønn vil kunne ha uheldige følger for de automatisk fredete kulturminnene i området. Det blir opplyst fra Troms fylkeskommune at fylkeskommunen allerede på midten av 1990 – tallet tok opp problemet rundt en eldre hytteplan ved de største gravene i fredningsområdet, og samarbeidet med kommunen om å ta hyttefeltet ut av kommuneplanens arealdel. Dette ble likevel ikke gjennomført, grunnet en saksbehandlingsfeil i kommunen, i følge Troms fylkeskommune. Dette var mange år før fylkeskonservatoren vurderte å skaffe seg en fritidsbolig på Bjarkøy. Riksantikvaren mener derfor at denne innsigelsen ikke har relevans ift. habilitetsspørsmålet.

Til Advokatfirmaet Finn AS’s forespørsel om å innhente den juridiske vurderingen fra Troms fylkeskommune vil vi bemerke følgende: Som nevnt ble Fylkeskonservatorens habilitet nøye vurdert i forbindelse med klagebehandlingen av det midlertidige fredningsvedtaket. I tillegg ble dette vurdert av fylkesadvokaten i Troms i brev av 20.10.10 til advokatfirmaet Finn. Fylkesadvokaten viser til at han konstaterte overfor fylkesråden at fylkeskonservatoren var habil, da fylkeskonservatorens personlige tilknytning og interesse i saken var av en fjern og generell art. Fylkesadvokaten konkluderer med at fylkeskonservatoren ikke er inhabil

og for nærmere begrunnelse vises til «Kommuneloven med kommentarer» (Overå/-Bernt med kommentarer). Fylkesadvokaten finner ikke grunnlag for å gå nærmere inn i dette da han anser å ha tilstrekkelig grunnlag til å ta stilling til fylkeskonservatorens habilitet.

Vi vil avslutningsvis bemerke at det er Riksantikvaren - med bakgrunn i innstillingen fra fylkeskommunen – som fatter vedtak i saken. Av dette følger at Riksantikvaren på selvstendig grunnlag avgjør på faglig og juridisk grunnlag om vilkårene for områdefredningen på Bjarkøya er til stede. Riksantikvarens saksbehandling innbefatter også befaring av det aktuelle området.

Med bakgrunn i ovennevnte vurderinger legger Riksantikvaren til grunn at fylkeskonservatoren ikke var inhabil til å tilrettelegge vedtaket om gjeldende områdefredning jf. fvl § 6.

6. Forskjellsbehandling og påstand om at fredningsområdet ikke fremstår som urørt

Jan Kåre Edvardsen ved Advokatfirmaet Finn AS datert 27.05.13 hevder at det er forskjellsbehandling av de ulike grunneierne og mener det er gitt tillatelse til å bygge både sør og nord for områdefredningen.

I merknader av 16.12.13 til endelig fredningsforslag hevdes det at det utøves forskjellsbehandling mellom de ulike grunneierne samt mellom grunneiere og næringsinteresser. Det vises til fremlagte bilder som viser sprengningsarbeider i nærheten av automatisk fredete kulturminner, og det påpekes at dette er en usaklig forskjellsbehandling. Det vises også til at gnr. 126, bnr. 7 har fått tillatelse til å føre opp to hytter på innmark utenfor det foreslåtte fredningsområdet.

Troms fylkeskommunes kommentarer

Troms fylkeskommune bemerker til dette at grensen i nord er endret, mens grensen i sør er den samme som ved varsel om oppstart. Grensen for områdefredningen er satt ut i fra en kulturminnefaglig vurdering med utgangspunkt i hvor kulturminnene befinner seg og hvordan de best kan sikres i landskapet. Bygging utenfor områdefredningen er det Harstad kommune som behandler, og kulturminneforvaltningen uttaler seg til fradelinger og evt. reguleringsplaner når de kommer på høring.

Fylkeskommunen gjør i en tilleggscommentar oppmerksom på at de to tillatte hyttene på gnr. 126, bnr. 7 ligger utenfor det foreslåtte fredningsområdet i et etablert bolig- og gårdsområde. Det er ikke påvist automatisk fredete kulturminner på tomtene, og det er heller ikke påvist at automatisk fredete kulturminner i nærheten vil bli skadet eller utilbørlig skjemmet av hyttebyggingen. Kulturminneforvaltningen hadde dermed ingen hjemmel i kulturminneloven til å fraråde bygging av disse hyttene.

Troms fylkeskommune bemerker at det er gjort inngrep i form av små nedgravninger i løpet av fredningsprosessen. Disse gravingene er ikke sendt til fylkeskommunen på høring og det har ikke lyktes å oppklare hvem som står bak. Det vises videre til at Statens vegvesen har gjennomført sprengningsarbeider i forbindelse med fastlands-

forbindelsen nær og innenfor fredningsområdet, uten at kulturminner i området er blitt påført skade.

Riksantikvarens kommentarer

Riksantikvaren mener disse inngrepene viser at det er fare for at kulturminnene kan utsettes for skade, og at det er behov for en områdefredning. Riksantikvaren finner ikke at det er utøvd forskjellsbehandling til fordel for næringsinteresser. Skadene som er påført innenfor området vil i så stor grad som mulig tilbakeføres, iht. godkjent skjøtselsplan. Næringsinteresser har heller ikke fått tillatelse til å oppføre permanente anlegg innenfor fredningsområdet etter at fredningen ble varslet. Riksantikvaren er enig i fylkeskommunens vurderinger vedrørende bygging av to hytter på innmark på gnr. 126, bnr. 7 utenfor fredningsområdet.

Riksantikvaren opplyser at det ved gjennomføringen av samfunnsmessig viktige tiltak i konflikt med automatisk fredete kulturminner, som veibygging, kan utøves forskjellsbehandling i forhold til mindre viktige samfunnsmessige tiltak, som hyttebygging. Kulturminneforvaltningen skal også hensynta vesentlige samfunnsmessige interesser og veie disse opp mot eventuelle vernehensyn. Det vil dermed av og til være nødvendig med en viss forskjellsbehandling, der samfunnsnyttene av ulike tiltak veies opp mot kulturminnehensyn, uten at denne avveiningen dermed blir usaklig.

Riksantikvaren vil avslutningsvis påpeke at det er foretatt en mindre reduksjon av fredningsområdet i sør i forhold til det området som ble varslet fredet.

7. Forhåndsskjønn

Jan Kåre Edvardsen ved Advokatfirmaet Finn AS opplyser at som en følge av det økonomiske tapet som klienten vil komme til å lide ber de departementet vurdere om det skal avholdes forhåndsskjønn jf. kml § 26.

Troms fylkeskommune kommentarer

Troms fylkeskommune kommenterer til dette at grunneier står fritt til å be departementet om en vurdering. Det er Klima- og miljødepartementet som i tilfelle må kontaktes.

Riksantikvarens kommentarer:

Riksantikvaren er enig i fylkeskommunens merknad og vil i tillegg bemerke følgende: Etter kulturminneloven er det staten ved Klima- og miljødepartementet som kan begjære forhåndsskjønn. Den enkelte grunneier har ingen slik rett. Bestemmelsen om forhåndsskjønn vil kunne være aktuell for å få avklart spørsmålet om og eventuelt i hvilken utstrekning fredningsvedtaket vil medføre erstatningsansvar for det offentlige. Det er kun ved rådgighetsinnskrenkninger som medfører et vesentlig inngrep at erstatning kan være aktuelt ved fredning etter kulturminneloven. Områdefredningen legger ikke begrensninger på eksisterende bruk av området, og ut fra gjeldende rettstilstand vil fredningsvedtaket etter vår vurdering ikke gi grunnlag for erstatning, se nærmere punkt 4 vedrørende erstatningsspørsmålet.

8. Bruk av området

Jan Kåre Edvardsen (gnr.126, bnr. 8) ved Advokatfirmaet Finn AS anfører i brev datert 27.05.13 at det er uklart om granskogen kan utnyttes i fremtiden.

Troms fylkeskommune viser til at vanlig skånsom jord- og skogbruksaktivitet kan skje, men med de nødvendige hensyn til de automatisk fredete kulturminnene. Næringsmessig uttak av ved må skje gjennom dispensasjon. I dette ligger at slike tiltak planlegges i samarbeid med kulturvernmyndigheten, slik at kulturminner og landskap ikke skades. Fredningsbestemmelsene er ikke til hinder for at granskogen skjottes eller høstes, men kommersielt uttak av trevirke må skje på en mest mulig skånsom måte for å sikre kvalitetene i landskapet. Dette vil fylkeskommunen komme nærmere tilbake til i skjøtselsplan for fredningsområdet.

Harstad kommune, Formannskapetets vedtak av 01.06.13:

Det må etter fredningen være mulig å sette opp gjerder for å fremme begrenset beiting. Beiting vil også være positivt for kulturlandskapet.

Troms fylkeskommune er enig i at beiting vil være positivt for kulturlandskapet. Etter nærmere avtale med kulturvernmyndighetene vil det være mulig å sette opp gjerder for beiting.

Riksantikvarens kommentarer

Riksantikvaren sier seg enig i fylkeskommunen sine merknader vedrørende oppsetting av gjerder. Når det gjelder næringsmessig uttak av ved/trevirke har Riksantikvaren endret fredningsbestemmelsen slik at det tydelig fremgår at næringsmessig uttak av ved /trevirke kan skje etter nærmere avtale med Troms fylkeskommune om gjennomføring av tiltaket, jf. unntak fra fredningsbestemmelsene under bokstav d.

Vurdering av området og begrunnelse for fredningen

Troms fylkeskommune tilrår en områdefredning etter kml § 19 for å sikre kulturminnene i sitt opprinnelige miljø. For å forstå kulturminnene og historiene knyttet til dem, er det viktig at en opprettholder et tilstrekkelig rom rundt kulturminnene slik at en sikrer den visuelle opplevelsen av kulturminnene i landskapet. Slik kan allmennheten få en forståelse av hvordan disse opprinnelig virket inn på hverandre; funksjonelt, landskapsarkitektonisk, estetisk og mytisk. Begrunnelsen for områdefredningen er også å sikre kulturminnene og kildeverdien de representerer mot inngrep. Gravrøysene, steinaldertuftene og rydningsrøysene er svært sårbare, da samtlige er bygd opp/konstruert/gravd inn i eldre rullesteinsvoller. En fredning vil gi området en beskyttelse i et langsiktig perspektiv og legge premissene for forvaltningen av området.

Kulturminnene innenfor området viser stor tidsdybde, sjeldenhet og variasjon, og er tydelig vevd sammen med landskapet og de naturgitte forholdene. Dette kommer tydeligst til uttrykk ved det monumentale gravfeltet på Litjeneset. Disse gravene er markerte, oppbygde gravrøyser som har vært godt synlige fra leia. De er bygd opp av fjære- rullestein som finnes i et bredt belte langs sjøen. Gravene har et dypt krater i midten som ser ut til å være konstruert slik fra den gang de ble bygd opp. Innenfor områdefredningen finnes graver som er plassert på høyeste punkt, nede ved stranda og i ura langs bergveggen. Dette viser variasjon i tenkingen rundt plassering av gravene og vitner om ulike meningsbærende fortellinger knyttet til den enkelte lokalitet. Utformingen av gravene viser også variasjon i størrelse og form, fra de store monumentale gravene konstruert av fjære-/rullestein til de små lave røysene langs kyststrekningen fra Austnes til Finntåga. Steinaldertuftene som er registrert

ligger i ei avgrensa vik, mellom Kjegla og Litjeklubben, og viser at denne delen av øya har vært en attraktiv boplass i yngre steinalder. Tuftene ligger på ulike strandvoller og representerer ulike bosettingsfaser fra 4500-1800 f. kr. Form og størrelse varierer – for eksempel kan det se ut som om noen av tuftene har to «rom». Steinaldertufter i Sør-Troms er sjeldne, da de fleste har gått tapt som følge av intensivt jordbruk over lang tid.

Kalkåsen er et markant høydedrag som kan ha hatt betydning for plassering av gravene. Denne delen av øya ser ikke ut til å være bebygd i jern- middelalder og kan ha vært et sted som var forbeholdt de døde.

Kulturminnene som inngår i områdefredningen ligger i et vegløst område som har få moderne inngrep. Dette gjør at opplevelsen av kulturminnene blir sterk og autentisk. Man kan oppleve kulturminnene i et bortimot uendret landskap fra stein- og jernalder. Det er tiden like etter istiden som har stått for de største endringene i landskapet da havet formet strandlinjen etter som landet hevet seg. En vandring langs og gjennom dette kulturlandskapet vil gi allmennheten en opplevelse av hvert enkelt kulturminne og samspillet mellom kulturminnene og landskapet.

Tett inntil grensen for områdefredningen ved Austnes er det mange automatisk fredete kulturminner. Fylkeskommunen har valgt å konsentrere områdefredningen i det forhistoriske landskapet og ikke inkludere kulturminner i landskapsrom som har bebyggelse og mange moderne inngrep. Når det gjelder avgrensningen av områdefredningen er det lagt vekt på nødvendigheten av å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet. Ved Kjegla starter et landskapsrom som representerer utmarka, det ukjente. Gravene langs kystlinja er bygd av fjære-/rullestein og det er stor fare for slitasje ved økt ferdsel.

Det er registrert flere jernaldergraver lengre nord for områdefredningen, noe som viser kontinuitet i plasseringen av graver langsetter strandsonen. I løpet av fredningsprosessen har flere av grunneierne ytret ønsker om etablering av hyttebygging nord og sør for Horsevikvannet. Ved dette punktet endres landskapsrommet fra å være urørt av moderne inngrep til å bli mer omformet og påvirket av menneskelig aktivitet. Inne i skogen bak Horsevikvannet ligger ei eldre hytte, og området nedenfor er noe kultivert gjennom slått. Landskapets karakter vil endres vesentlig med ev. hyttefelt i nord, derfor er grensen satt ved Finntåga for å sikre tilstrekkelig landskapsrom for gravene innenfor fredningsområdet. Ved Horsevik går det en grusvei nedover mot bebyggelsen. Her endres landskap og natur fra de åpne strandsteinsvollene til å bli lunere med skjerma skorter mellom lave bergrygger og tettere løvskog.

Kalkåsen og Ramnfløya er landskapstrekk som er viktige for å forstå gravenes plassering. Derfor er disse landskapstrekkene inkludert. Kalkåsen er et markant landemerke som danner en viktig bakvegg for gravene som ligger langsetter strandsonen. I dag er åsen tett bevokst med granskog, men tidligere har den vært uten vegetasjon og enda mer ruvende og fremtredende i landskapsrommet. Den store graven på Ramnfløya viser hvordan høydene ble tatt i bruk for religiøse og kultiske handlinger. Her er det utsikt i alle retninger og gravrøysen troner over gården Austnes, samtidig som den også kan ha hatt en relasjon til gårdene Øvergården og Vestnes. Tradisjonelt har slike landemerker ofte hatt en betydning i forhistorien. De

kan ha hatt en status som hellige steder og/eller et sted der de døde ble gravlagt. Stedene fikk da en religiøs betydning der de døde ble hedret og minnet. Slik kan lokaliseringen av gravene i landskapet være uttrykk som markerer for eksempel etnisitet, eierforhold, liminale soner og/eller sosial tilhørighet. Området langs sjøen er bredt, dette for å sikre at det ikke blir forstyrrende visuelle elementer mot horisonten eller ute i sjøen.

Troms fylkeskommune tilrår at det blir fattet vedtak om områdefredning etter kulturminneloven § 19.

Riksantikvaren slutter seg til fylkeskommunens vurdering av behovet for en områdefredning. Riksantikvaren legger til grunn fylkeskommunens vurdering av fredningsområdets avgrensning. En avgrensning som foreslått er nødvendig for å ta vare på de automatisk fredete kulturminnene innenfor fredningsområdet. Vedtak om midlertidig fredning av gnr. 126, bnr. 29 av 12.2.10 stadfestet i Riksantikvarens klageavgjørelse av 22.12.10, oppheves i forbindelse med dette fredningsvedtaket.

Opplysning om klageadgang og tinglysing

Riksantikvarens vedtak om fredning kan påklages til Klima- og miljødepartementet, jf. forvaltningsloven § 28. En eventuell klage stiles til Klima- og miljødepartementet, men sendes Riksantikvaren innen tre uker fra fredningsvedtaket er mottatt, jf. forvaltningsloven § 29.

Fredningsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med kulturminneloven § 22 nr. 5

Vennlig hilsen

Jørn Holme
riksantikvar

Hanna Kosonen Geiran
avdelingsdirektør

Vedlegg: Dokumentasjonsvedlegg, stemplet Riksantikvaren og datert 19. juni 2015.

Rundskriv 27.09.2013 (endret 20.05.2014) Enklere og raskere dispensasjonsbehandling av tiltak på byggverk, anlegg mv. fra nyere tid, områder og kulturmiljøer som er fredet i medhold av kulturminneloven.

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Aase M Halvorsen		Hamnavn. 1	9300 FINNSNES
Advokatfirmaet FINN v/Tove Julin Pettersen		Postboks 265	9483 HARSTAD
Andre Grønning		Gamle Ridesvei 1	9403 HARSTAD
Anne Karin Johansen		Hamnevegen 45	9426 BJARKØY
Bjarkøy Slechts- og historielag v/Einar Furu			9426 BJARKØY
Bjarkøy Vel- og Idrettsforening v/Øyvind Worum		Nergård	9426 BJARKØY
Björg Eva Grønning		Sildrevn. 29	9414 HARSTAD
Brynjulf Lauritzsen			9426 BJARKØY
Dag Nerbøvik		Nordstrandvn. 47	8012 BODØ
Fylkesmannen i Troms		Postboks 6105	9291 Tromsø
Harstad kommune			9479 HARSTAD
Inger Jorunn Arnesen		Sørrollnes	9450 HAMNVIK
Jan-Kåre Edvardsen		Simonbakken 13	9426 BJARKØY
Jittima Klausen		Vestnesvegen 21	9426 BJARKØY
Kjell Sverre og Hedvig Hegna		Hesteskoen 17	9409 HARSTAD
Klima- og miljødepartementet - Kulturminneavdelingen		P.B. 8013 Dep	0030 OSLO
Lisbeth Gyltnes		Tjeldøyvn. 456	9444 HOL I TJELDSUND
Magnor Johan Granås		Austnesvegen 40	9426 BJARKØY
Nora Desire Arnesen		Kanebogmyra 6	9411 HARSTAD
Raymond Grønning		Åsegardvn. 22B	9402 HARSTAD
Steinar Johan Jakobsen		Moan 3	9426 BJARKØY
Svein Ivar Klausen		Vestnesvegen 21	9426 BJARKØY
Sylvi Kristoffersen		Austnesvegen 17	9426 BJARKØY
Terje Arnfinn Murberg		Storflåtvn. 7A	4017 STAVANGER
Tor Harald Gravdahl		Austnesvegen 3	9426 BJARKØY
Troms fylkeskommune - Kulturetaten		Postboks 6600	9296 Tromsø
Tromsø museum - Universitetsmuseet		Universitetet i Tromsø	9037 Tromsø
Jann-Olav Bordevich, c/o Hålogaland Plankontor as		Nessevegen 6	9411 HARSTAD
Sametinget - Sámediggi		Ávjovárgeaidnu 50	9730 KARASJOK/KÁRÁJOHKA